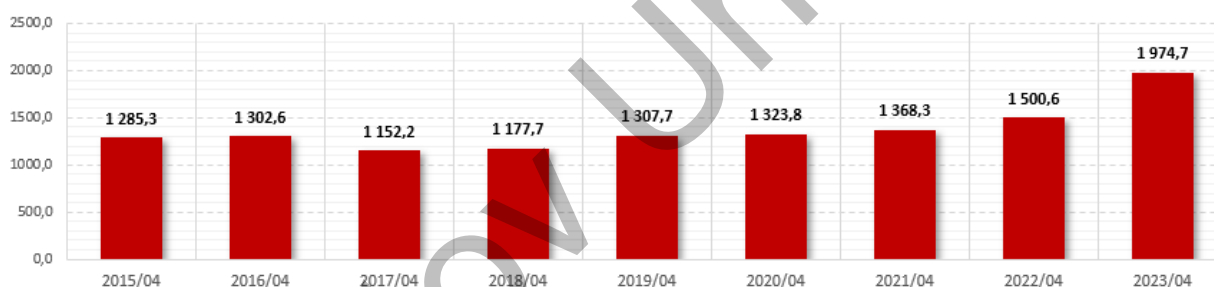

ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА КӘСІПКЕРЛІктің АХУАЛЫ ЖӘНЕ ОНЫң ДАМУЫНА ЕКІНШІ ДЕНҒЕЙЛІ БАНКТЕРДІң ЦИФРЛЫҚ ҚЫЗМЕТТЕРІНІң ӘСЕРІ

Шағын және орта кәсіпкерлік (ШОБ) — нарықтық экономиканы дамытудың негізі. Сектор кәсіпорындары жұмыс орындарын ашады, бюджетке салық төлейді, халықтың ақшасын айналымға тартады, монополиялармен күресуге көмектеседі. Олар дағдарыс кезінде экономиканың тұрақтылығын сақтайды, өйткені олар өзгерістерге икемді жауап бере отырып, жұмысты тез қалпына келтіре алады. Кез келген мемлекет шағын және орта бизнесті дамытуға мүдделі, сондықтан Қазақстанда ШОБ-ты дамыту үшін әртүрлі мемлекеттік бағдарламалар, сондай-ақ түрлі жеңілдіктер қолданады.

Егер әлемдегі жағдайды қарастыратын болсақ, шағын және орта кәсіпкерлік жаһандық ықпалға ие. Барлық кәсіпорындардың шамамен 90% микро-, шағын және орта кәсіпорындар. Олар жұмыс орындарының 70% қамтамасыз етеді және олардың әлемдік ЖІӨ-дегі үлесі 50% құрайды. Осылайша, ШОБ экономиканы қалпына келтірудің негізгі қатысушылары болып табылады.

Қазақстанда шағын және орта кәсіпкерлік әлі де даму мен қалыптасу процесінде, бірақ сектордың көрсеткіштері орташа әлемдік мәндерден айтарлықтай ерекшеленеді. Соған қарамастан, соңғы жылдары Қазақстанда оң динамика байқалады. ҚР-да жұмыс істеп тұрған ШОБ субъектілерінің саны 2023 жылы 2 млн бірлікке жетіп, бір жылда 31,1% - ға өсті. Өсу динамикасын 1-суреттен көруге болады.

Сурет 1. ҚР-да жұмыс істеп тұрған ШОБ субъектілерінің саны

Қазақстанда Ұлттық статистика бюросының деректеріне сәйкес 2023 жылы 1 974 700 шағын және орта кәсіпкерлік субъектісі (ШОБ) жұмыс істейді. Бұл ретте жұмыс істеп тұрған ШОБ субъектілерінің саны өткен жылдың тиісті күнімен салыстырғанда 31,1% - ға ұлғайды. ШОБ субъектілерінің жалпы санында дара кәсіпкерлердің үлесі 66,6%, шағын кәсіпкерліктің занды тұлғалары – 21,1%, шаруа немесе фермер қожалықтары – 12,2%, орта кәсіпкерліктің занды тұлғалары – 0,2% құрады. Бұл ретте ең көп кәсіпорындар Алматыда – 309 947, Астанада – 212 402 және Түркістан облысында – 196 031 жұмыс істейді.

Экономикалық қызмет түрлері бөлінісінде тіркелген шағын және орта кәсіпкерлік субъектілерінің ең көп үлесі "көтерме және бөлшек сауда; автомобильдер мен мотоциклдерді жөндеу" салаларына тиесілі – 35,5%; "қызметтердің басқа түрлерін ұсыну" – 15,9%. "Ауыл, орман және балық шаруашылығы" - 14,1% құрайды.

Әйелдер кәсіпкерлігі де Қазақстанда қарқынды дамып келеді. Ұлттық экономика министрлігінің мәліметінше, әйелдер шағын және орта бизнестің 44,6% немесе 638 089 жұмыс істеп тұрған ШОБ субъектілерін басқарады. Бұл кәсіпорындарда 1 миллионнан астам адам жұмыс істейді немесе елдегі шағын және орта кәсіпорындарда жұмыс істейтіндердің үштен бірі.

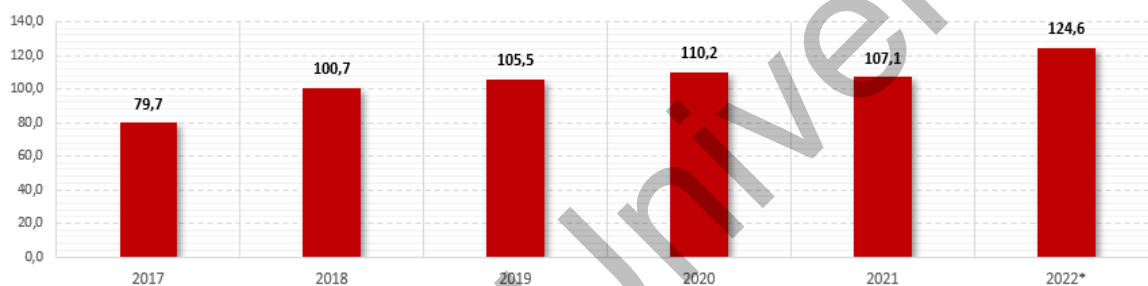
Көтерме және бөлшек сауда ерлер мен әйелдер арасында ең танымал, көшбасшы сектор болып табылады. Бұл саланың 252 230 кәсіпорнын әйелдер басқарады, ал ерлер – 206 312.

Ең үлкен айырмашылық білім беру саласында, бұл кәсіпкерлік түрінде әйел адамдар ер адамдарға қарағанда басымырақ. Әйелдер білім беру саласындағы барлық шағын және орта кәсіпорындардың 70% басқарады.

Айта кететін жайт, қазақстандық жастар да кәсіпкерлік қызметпен қарқынды шұғылданады. Мәселен, 2022 жылдың соңында біздің елімізде 30 жасқа дейінгі жастардың басшылығымен 400 мыңға жуық бизнес субъектісі жұмыс істеді. Сауда (41,9%), құрылыс (15,9%) және кәсіби, ғылыми және техникалық қызмет (5,9%) салалары жас кәсіпкерлер мен іскер әйелдер арасында танымал [1].

Қазақстанда шағын және орта кәсіпкерліктің дамуына зор үлесін қосқан — цифрландыру. Мысалы, ҚР-да жұмыс істеп тұрған ШОБ санының айтарлықтай өсуі цифрлық интернетті пайдаланатын ұйымдар санының артуымен сәйкес келеді. Мәселен, бір жыл ішінде олардың саны 16,3% - ға өсті, бұл бизнес үлгісін өзгерту және жаңа пайда мүмкіндіктерін жасау үшін цифрлық технологияларды пайдаланудың қарқынды жүріп жатқандығын көрсетеді.

ҚР-да цифрлық технологиялар қызметін пайдаланатын ұйымдардың санын 2-суреттен көруге болады.

Сурет 2. ҚР-да цифрлық технологиялар қызметін пайдаланатын ұйымдардың саны

Цифрландырудың дамуына екінші деңгейлі банктер ұсынып жатқан қызмет түрлері өз үлесін қосты. Банктер ұйымдарға электрондық қызметтер арқылы көптеген мүмкіндіктер ұсынады, бұл бизнестің қызметін бірнеше есе жеңілдетеді. ШОБ үшін екінші деңгейдегі банктердің цифрлық қызметтерінің сұранысқа ие болғаны соншалық, ірі банктер осы мақсаттар үшін жеке сервистер мен мобильді қосымшалар жасайды. Мысалы, ол көптеген қызметтерді онлайн режимінде ұсынады, соның ішінде жеке кәсіпкерлікті тіркеу, шот ашу, несиелер, депозиттер, бизнесті сақтандыру және инвестицияларды басқару, сонымен қатар көптеген басқа қызметтер мен мүмкіндіктер. Көптеген банктік қосымшаларда кассир қосымшасы, интернет-банкинг және POS-терминал бар, ол төлемдерді қабылдауға және картаны немесе QR көмегімен тауарларды сатуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, онлайн-бухгалтерлік есеп және салық есептілігі сияқты қызметтер жұмыс істейді, бұл салықтарды оңай және ең бастысы дұрыс есептеуге, 910 нысанын толтыруға және оны салық органдарына жіберуге мүмкіндік береді. Мұндай цифрлық шешімдер шағын және орта бизнестің қарқынды дамуына мүмкіндік береді [2]. Егер бұрын бизнесті ашуға бірнеше күн, қаражат пен күш жұмсалса, қазір бәрі интернет арқылы артық шығынсыз бірнеше минут ішінде жасалады.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасы Ұлттық статистика агенттігінің Стратегиялық жоспарлау және реформалар жөніндегі бюросының сайты
2. Екінші деңгейлі банктер «First Heartland Jusan Bank» АҚ және «Kaspi Bank» АҚ сайты мен қосымшаларындағы мәлімет